

ROZŠIŘUJÍCÍ INFORMACE

Pomníky a památníky bitvy

Důležitým historickým počinem, který se přímo váže k bitvě u Chlumce, je následné vybudování řady pomníků připomínajících tuto událost. Na monumentálních stavbách, které se hrdě tyčí v krajině, spolupracovali významní autoři své doby, odkrývání pomníků bylo vždy důležitou událostí provázenou účastí významných osobností.

Pruský pomník

První pomník, který byl k památce bitvy u Chlumce 1813 postaven, je pruský památník z roku 1817. Stojí poblíž penzionu Stará pošta ve Varvažově. Slavnostnímu odhalení byl 8. září 1817 přítomen i velitel pruských vojsk v bitvě u Chlumce generál Friedrich Kleist. Pamětní deska na pomníku vypovídá o tom, že pomník padlým hrdinům věnoval král a vlast. Autorem pomníku byl ve své době nejslavnější německý architekt a sochař Karl Friedrich Schinkel, jenž je i autorem pruského (později německého) železného kříže. Tento kříž můžeme spatřit na vrcholu pomníku. Roku 1857 Prusové památník upravili. Přibyl na něm portrét krále Friedricha Wilhelma, pruská orlice a celý pomník byl vyzdvihnut na vysoký kamenný podstavec.

Rakouský pomník

17. září 1825 byl odhalen druhý, tentokrát rakouský pomník, stojící nedaleko pruského pomníku směrem k Telnici. Ve spodní části pomníku leží pozlacená socha lva, nad ní je busta rakouského generála Colloredo-Mansfelda, jehož oslava je hlavním motivem pomníku a památník bývá často označován jen jeho jménem. Na vrcholu pomníku se nachází rakouská orlice s vavřínovým věncem. Autorem soch je Václav Prachner, jeden z nejvýznamnějších sochařů vrcholného klasicismu v Čechách.

Ruský pomník

Poblíž Přestanova byl v letech 1835–37 vybudován pomník oslavující hrdinství ruských vojáků bojujících proti francouzské přesile v první den bitvy. Jejich hrdinství symbolizuje antická bohyně Niké, která v ruce drží oválný štít s datem bitvy. Slavnosti položení základního kamene pomníku byli přítomni pruský král Friedrich Wilhelm III., rakouský císař Ferdinand I. a ruský car Mikuláš I. Do pomníku byla tehdy vložena schránka s odkazem. Tu ve značně poničeném stavu roku 1982 historici vyzdvihli. Schránka skrývala tubusy s listinami, 17 měděných, stříbrných i zlatých rakouských mincí, stříbrnou pamětní desku s popisem slavnostního položení základního kamene a dvě medaile, zlatou a stříbrnou, s vyobrazením pomníku a s latinskými nápisy „Statečný gardový pluk ruský zvítězil u Chlumce 29. srpna 1813“ a na druhé straně „Ferdinand císař rakouský z Boží milosti uskutečnil myšlenku svého otce Františka a poručil vybudovat pomník v roce 1835“. Poklad do pomníku nebyl vrácen, je uložen ve sbírkách ústeckého muzea.

Hromadný hrob u Přestanova

Majitel chlumeckého panství hrabě Josef Westphalen nechal roku 1835 sesbírat ostatky padlých vojáků z bitvy u Chlumce 1813, které se do té doby povalovaly volně po kraji, či byly uloženy

v příliš mělkých hrobech. Celkem 10 000 padlých bylo pochováno do společného hrobu. Událost je popsána i v německé kramářské písni „Čtvrtý monument“. V příběhu o půlnoci navštívil hraběte Westphalena duch samotného Napoleona a požádal ho, aby nechal posbírat ostatky mrtvých vojáků a pochoval je v hrobě. Ten hned druhý den ráno nařídil, aby se tak stalo. Jednoduchý kamenný kříž dnes označuje největší hromadný hrob na území České republiky. Nachází se v lesíku poblíž ruského pomníku.

Jubilejní pomník

Ke stému výročí bitvy byl vybudován monumentální pomník v Chlumci od architekta Julia Schmiedla. Tělo pomníku tvoří 26 metrů vysoká válcovitá stavba se slavnostní síní vyzdobenou freskami od Karla Krattnera. Na vrcholu pomníku stojí socha Iva od Adolfa Mayerla. Odhalení pomníku bylo v roce 1913 provázeno velkolepou slavností, které byly přítomny významné osobnosti Rakousko-Uherska včetně arcivévody Karla (později rakouský císař Karel I.) Celá slavnost je podrobně vylíčena v Ústeckém historickém sborníku z roku 2011. V článku je popsán průběh oslav, výčet osobností, význam slavnostního aktu. V textu si můžeme všimnout složení a poměrů v tehdejší společnosti, jsou zde popsány dobové souvislosti i německé nacionální zaměření slavnostního aktu a zkresení významu událostí 1813 v roce 1913.

Ostatní pomníky

K bitvě nikdy nebyl odhalen čistě francouzský pomník. Jako francouzský bývá označován pomník u Stradova z roku 1911. Jako jediný nese původní nápisy ve francouzském jazyce, je však věnován všem obětem. Byl vystaven v roce 1911. Má podobu štíhlého žulového obelisku, na jehož vrcholu je umístěn šestihran symbolizující dělovou kouli. Poblíž pomníku stojí Juchtová kaple z roku 1813. U ní probíhaly velmi kruté boje a název „Juchtová“ získala prý podle půdy zbarvené krví vojáků. Další jednoduchý pomníček se nachází přímo ve Stradově. Nedaleko stojící kaple byla jedinou budovou v obci, která válečné běsnění přečkala. V lese nad Žandovem stojí pomník připomínající místo zajetí generála Vandamma. Nejmladším pomníkem je památník generála Kleista v Nakléřově. U něj stojí i dřevěný kříž připomínající místo, kde stál kostel, ze kterého Napoleon sledoval boje v září 1813, když se pokusil znovu prolomit hranici a dostat se do Čech. Poblíž Petrovic se nachází hromadný hrob 500 vojáků. Jiný hromadný hrob je na chlumeckém hřbitově vedle kaple, další v obci Neznabohy.

Pamětní deska Friedricha Jordana

V roce 1868 nechal ústecký spolek válečných veteránů zhotovit a vyvěsit pamětní desku dragounu Jordanovi, který zachránil město před zničením francouzskými vojáky (viz příběh v komiksu). Mramorová deska, kterou vyrobil sochař Robert Platzner, byla umístěna na domě č. p. 219 v Dlouhé ulici. Až do druhé světové války se z tohoto místa každý rok konal slavnostní pochod ke kapli na Mariánské skále. Při bombardování v roce 1945 byl dům zničen a deska se ztratila. Roku 1999 byla na poblíž stojící dům umístěna nová pamětní deska, která je zde dodnes. Původní deska se však v roce 2018 našla. Byla zrestaurována a je uložena ve sbírkách ústeckého muzea.

<http://www.muzeumusti.cz/hlavni-stranka/c1985/Pametni-deska-dragouna-Friedricha-Jordana/>

Setkání tří mocnářů v Teplicích 1813

17. srpna 1813 se konala vojenská přehlídka spojeneckých armád, připravujících se na bitvu u Lipska. Přehlídce byli přítomni hlavní mocnáři zemí koalice, ruský car Alexandr I., pruský král Friedrich Vilém III. a také rakouský císař František I. Místo, odkud přehlídku sledovali, je dnes označeno památníkem, nachází se v obci Vraný na Lounsku.

Až do odjezdu k bitvě u Lipska (10. října 1813) byli panovníci ubytováni v lázeňských Teplicích. Byl zde také jejich hlavní stan během bitvy u Chlumce. Ruský car a pruský král bitvu sledovali z Doubravské hory, císař František I. kvůli bezpečí na čas odjel do Loun. V první den bitvy totiž panovníkům hrozilo nebezpečí zajetí prozatím vítězíci Francouzi. Po vítězné bitvě panovníci v Teplicích podepsali rusko-rakouskou a prusko-rakouskou smlouvu, čímž se Rakousko definitivně připojilo k protinapoleonské koalici. 3. října se ke spojencům svým podpisem připojila i Británie.

Seriál ke 200 letému výročí bitvy u Chlumce, dostupný online:

<<https://www.idnes.cz/zpravy/archiv/vyroci-bitvy-u-chlumce.K64206>

Bitva u Chlumce – 200 let od válečných událostí u Chlumce a Varvažova, dostupné online:

<<http://www.muzeumusti.cz/v776/Bitva-u-Chlumce-200-let-od-valecnych-udalosti-u-Chlumce-a-Varvazova>